

Telt LO mee voor de determinatie van leerlingen?

Het topic beoordelen van het vorige nummer zat boordevol. Vandaar dat we enkele artikelen hebben moeten doorschuiven. Dit stuk valt dus onder het topic van *Lichamelijke Opvoeding 4*. Het gaat over het meetellen van LO in de determinatie in de onderbouw van het VO.

Door: Ralph Strijland en Lars Borghouts

In dit onderzoek, dat werd uitgevoerd in het kader van de Fontys Master of Sports, is bepaald of de beoordeling voor het vak lichamelijke opvoeding (LO) bij leerlingen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs, meetelt voor de determinatie naar schoolniveau. Het kwantitatieve onderzoek onder 296 scholen werd verrijkt met interviews met vaksecties en schoolleiders. Uit de resultaten blijkt dat 66% van de scholen LO in de onderbouw laat meetellen voor de determinatie. Aangezien de leerresultaten bij LO weinig zeggen over de cognitieve capaciteiten van leerlingen, is het van belang dat scholen zich bezinnen op deze situatie.

Inleiding

Al jaren wordt de discussie omtrent de beoordeling binnen het vak lichamelijke opvoeding (LO) beschreven (Brouwer, 2008). Het werkveld (vaksecties LO) worstelt met de vraag hoe er beoordeeld moet worden en wat dit doet met de motivatie van de leerlingen (Brouwer, 2008; van Dokkum, 2011). Vaak wordt beoordelen verward met evalueren. Evalueren is van belang om te kijken of het doel dat men voor ogen heeft met de lessen, ook gehaald wordt. In wezen is het beoordelen een onderdeel van het evalueren. *‘Evalueren van bewegingsonderwijs is het verzamelen, verwerken en interpreteren van informatie over enig aspect van bewegingsonderwijs om met een bepaalde bedoeling een waardeoordeel te vormen over dat onderwijs(aspect)’* (Stegeman & Faber, 2011, p. 305). De verzamelde informatie wordt verwerkt, gewaardeerd en gerapporteerd. De rapportage is een resultaat van het evalueren. Binnen het vakgebied LO zou er, zoals bij elk vak, op grond van valide en betrouwbare toetsing een verantwoorde beoordeling moeten worden geproduceerd. Vaak wordt een beoordeling uiteindelijk gerapporteerd als een cijfer. Vervolgens is de vraag van belang, hoe en waarvoor dit cijfer wordt gebruikt. Als het LO-cijfer gebruikt wordt om te determineren op cognitief gebied (het plaatsen

van een leerling in vmbo of havo bijvoorbeeld) terwijl het cijfer tot stand is gekomen door het beoordelen van praktische vaardigheden, kan er gesteld worden dat dit op zijn minst discutabel is. De determinatie is er immers op gericht om de leerlingen op het juiste niveau te plaatsen zodat de kans op het halen van het diploma voor dat niveau reëel is. De voorspellende waarde van het vak LO is hiervoor naar verwachting zeer beperkt. Het is mede daarom van grote waarde om te weten hoe de beoordeling binnen LO tot stand komt en wat er vervolgens mee gebeurt.

Rapportage voor (cognitieve) determinering?

Dit onderzoek probeert inzicht te krijgen in hoeverre de rapportage van het vak LO in de onderbouw van het voortgezet onderwijs in Nederland meetelt voor de (cognitieve) determinatie van leerlingen. Het kader dat het ministerie van OCW heeft gesteld voor LO in de onderbouw is omschreven in de zogenaamde ‘kerndoelen’ (Rijksoverheid, n.d.). Voor het vak LO zijn dat de kerndoelen 53 t/m 57 (Rijksoverheid, n.d.). Er bestaan echter geen richtlijnen vanuit de

overheid over hoe om te gaan met de beoordeling voor LO binnen scholen. De hypothese van het huidige onderzoek is dan ook dat het door de sectie LO gerapporteerde cijfer door een deel van de scholen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs gebruikt wordt voor de determinatie van leerlingen. De studie richtte zich op de vraag of bovenstaande

hypothese juist is en in hoeverre dit een beslissing is van de schoolleiding, van de vaksectie LO of van beiden. Met interviews werd vervolgens gepoogd te achterhalen wat de achterliggende motieven zijn. De onderzoeksvraag luidde: “Wordt de door de vaksectie gerapporteerde beoordeling voor het vak LO gebruikt voor determinatie van leerlingen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs, door wie wordt dit bepaald en wat zijn de mogelijke motieven die hieraan ten grondslag liggen?”

De rapportage is een resultaat van het evalueren

Contact:

rstrijland@hetstedelijk.nl

Methode

In 2011 telde Nederland 659 scholen voor het voortgezet onderwijs, verdeeld over 1.321 vestigingen (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2011). Voor dit onderzoek werden scholen benaderd met minimaal twee niveaus (vmbo, havo of vwo) onder één dak. Uit gegevens van DUO bleken dit er 829 te zijn. Deze kregen een oproep voor het invullen van een korte digitale vragenlijst en tevens is de oproep verspreid via de nieuwsbrief van de KVLO. Voor het kwalitatieve onderzoek zijn vier verschillende scholen benaderd, op basis van de criteria of LO meetelt voor determinatie en of dit is bepaald door de vaksectie LO dan wel door de schoolleiding. Zowel de schoolleiding als de vaksectie van deze meewerkende scholen zijn door middel van een interview gevraagd naar de motieven voor het al dan niet gebruiken van de rapportage van het vak LO voor de determinatie van leerlingen. Dit hield in dat er voor deze studie in totaal acht interviews op vier scholen werden afgenomen.

Resultaat

Er zijn gegevens verkregen van 296 scholen (36% van de scholen die deel zouden kunnen nemen). Uit de enquêtes blijkt dat 66% van de scholen de rapportage van de beoordeling voor LO laten meetellen voor de determinatie. In 35% van de gevallen is de beslissing hieromtrent uitsluitend bepaald door de schoolleiding, in 8% door de vaksectie, en in de overige gevallen in onderling overleg. Uit de interviews is naar voren gekomen dat op de bevroegde scholen de keuze vaak niet erg bewust is gemaakt door de huidige betrokkenen maar gebaseerd is op beleid dat vanuit het verleden is overgenomen. De belangrijkste overweging om het cijfer voor LO 'mee te laten tellen' was zodat LO 'serieus genomen wordt' door zowel schoolleiding en collega's, als leerlingen. Scholen gaven echter ook aan dat bij LO een leerling niet beoordeeld wordt op basis van cognitie en dat het cijfer voor LO daarmee in feite niets zegt over intellectuele capaciteiten.

Discussie

De beoordeling voor LO blijkt op tweederde van de onderzochte scholen mee te tellen voor determinatie. Vanwege de hoge respons kan er van uit worden gegaan dat dit percentage niet al te veel afwijkt van het landelijk gemiddelde. Toch lijken de scholen die in dit onderzoek geïnterviewd zijn, niet van mening dat dit inhoudelijk goed te verantwoorden is. De reden voor 'meetellen' lijkt vooral te liggen in de wens dat LO serieus genomen wordt als schoolvak. Niet dat men vindt dat het oordeel voor LO daadwerkelijk voorspellende waarde heeft voor het succesvol kunnen doorlopen van een bepaald schooltype. De KVLO heeft als vakvereniging altijd geprobeerd te voorkomen dat LO als een zogenaamd 'vak achter de streep' beschouwd wordt, omdat dit ten koste zou gaan van de relevantie van het vak. Op scholen is het dan ook regelmatig een strijd voor LO om als vak serieus te worden genomen. Dit lijkt verder gevoed te worden door de angst voor bezuinigingen op lichamelijke opvoeding (Maxius, n.d.; Tavecchio, 2004).

Een gevolg van dit alles is dat vaksecties LO enerzijds willen dat het

vak voor 'vol' wordt aangezien, maar anderzijds worstelen met het besef dat de aard van het vak anders is dan dat van de cognitieve

vakken. Daarnaast is eerder geconstateerd dat het moeilijk is om goed te beoordelen binnen het vak LO (López-Pastor e.a. 2013; Van Dokkum, 2011). Leerlingen worden bij toelating tot het Voortgezet Onderwijs immers niet geselecteerd op motorische vaardigheden, wat leidt tot grote heterogeniteit binnen klassen. Dit komt ook tot uitdrukking in de exameneisen die aan LO worden gesteld. In de bovenbouw

moet het vak met een 'voldoende' of een 'goed' worden afgesloten. Slagen met een 'onvoldoende' voor LO kan dus niet. In artikel 35 van het eindexamenbesluit VO (*Examenblad*, n.d.) en in de handreiking van de stichting leerplanontwikkeling (SLO) (Brouwer & Swinkels,

Leerlingen in het VO worden
niet geselecteerd
 op motorische
 vaardigheden

FOTO: HANS DIJKHOFF

Het gaat niet om de vorm

2007) staat echter dat er daarbij rekening gehouden moet worden met de 'mogelijkheden' van de kandidaat. Er is dus vooral sprake van een inspanningsverplichting (*Examenblad*, n.d.). Vaak komt dit tot uitdrukking door het meewegen van 'inzet' bij de beoordeling van een leerling voor LO. Het objectief beoordelen van 'inzet' brengt overigens weer andere moeilijkheden met zich mee.

Het lijkt er op dat de praktijk van vele scholen om LO mee te laten tellen voor determinatie, niet goed te verantwoorden is. Er zullen ook maar weinig scholen zijn die letterlijk aan een leerling of ouders zouden willen meedelen: 'uw dochter/zoon mag niet naar de havo, vanwege een onvoldoende voor gym'. Toch is dit, naar blijkt uit dit onderzoek, wel wat er soms achter de schermen (impliciet) gebeurt. Naar mening van de auteurs zou het een mogelijke oplossing voor het probleem kunnen zijn, de beoordeling voor LO (los van hoe deze tot stand komt,) wél te laten meetellen voor de *overgangsnorm*, maar niet voor *determinatie*. Daarmee wordt immers tegemoet gekomen

aan de wens dat zowel leerlingen als schoolleiding het vak serieus moeten nemen, zónder dat er onterechte conclusies aan worden verbonden over de cognitieve capaciteiten van leerlingen. In ieder geval lijkt het verstandig dat vaksecties LO zich hier intern over beraden, en in overleg treden met hun scholen.

Evalueren en beoordelen binnen LO is een onderwerp dat nog omgeven is met veel vragen en moeilijkheden. Determinatie is daar maar één aspect van. Dit is dan ook de reden dat Fontys Sporthogeschool met een aantal partners samenwerkt in een project om hierover kennis te verzamelen en te delen met het werkveld. In *Lichamelijke Opvoeding 4* heb je meer lezen kunnen lezen over dit project, getiteld 'Een Punt voor Gym?!'. ◀

Ralph Strijland is docent lichamelijke opvoeding bij Het Stedelijk Lyceum, Enschede.

Lars Borghouts is docent-onderzoeker bij Fontys Sporthogeschool, en lid van het lectoraat Move to Be.

Literatuur

- Brouwer, B. (2008). Van cijfers geven naar leerlingen volgen. *Lichamelijke Opvoeding*, 11, 6–10.
- Brouwer, B., & Massink, M. (2006). Kun je blijven zitten op 'Gym'? *Lichamelijke Opvoeding*, 10, 6–10.
- Brouwer, B., & Swinkels, E. (2007). *Handreiking schoolexamen lichamelijke opvoeding 2 havo/vwo* (p. 71). SLO.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. *Jaarboek onderwijs in cijfers 2011* (pp. 1–236). Den Haag: CBS.
- Examenblad*. (n.d.). *Examenblad*. Retrieved March 4, 2013, from <http://www.examenblad.nl>
- Haerens, L., Kirk, D., Cardon, G., De Bourdeaudhuij, I., & Vansteenkiste, M. (2010). Motivational profiles for secondary school physical education and its relationship to the adoption of a physically active lifestyle among university students. *European Physical Education Review*, 16(2), 117–139. doi:10.1177/1356336X10381304
- López-Pastor, V. M., Kirk, D., Lorente-Catalán, E., MacPhail, A., & Macdonald, D. (2013). Alternative assessment in physical education: a review of international literature. *Sport, Education and Society*, 18(1), 57–76. doi:10.1080/13573322.2012.713860
- Maxius*. (n.d.). *Maxius*. Retrieved March 4, 2013, from <http://maxius.nl/wet-op-het-voortgezet-onderwijs/artikel6d/>
- Rijksoverheid. (n.d.). Opbouw voortgezet onderwijs. *Rijksoverheid, voortgezet onderwijs*. Retrieved March 4, 2013, from <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/voortgezet-onderwijs/opbouw-voortgezet-onderwijs>
- Rijksoverheid. (n.d.). Besluit vaststelling kerndoelen onderbouw VO en aanpassing Inrichtingsbesluit WVO. Retrieved March 4, 2013, from <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2006/06/16/besluit-vaststelling-kerndoelen-onderbouw-vo-en-aanpassing-inrichtingsbesluit-wvo.html>
- Stegeman, H., & Faber, K. (2011). *Onderwijs in bewegen* (2nd ed.). Bohn Stafleu van Loghum.
- Tavecchio, L. (2004). Sluitpost van een wankel onderwijsbeleid. In *Lichamelijke Opvoeding in Nederland* (pp. 141–146). Elsevier gezondheidszorg.
- van Dokkum, G. (2011). Het Beoordelingsspectrum. *Lichamelijke Opvoeding*, 6, 23–25.